

V y s t o u p e n í

ministra zahraničních věcí Svazu sovětských socialistických republik A. A. G r o m y k a

Vážený soudruhu předsedo,
drazí soudruzi,

dovolte mi, abych poděkoval polským přátelům za pohostinnost a dobré podmínky vytvořené pro naše zasedání.

V souvislosti s první účastí ministra zahraničních věcí Polské lidové republiky na zasedání našeho Výboru, rádi vítáme soudruha Josefa Czyrka a přejeme mu mnoho úspěchů v práci pro blaho bratrského socialistického Polska.

Jak bylo rozhodnuto na zasedání politického poradního výboru ve Varšavě, máme projednat otázky, spojené s přípravou a konáním madridské schůzky účastnických států Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě a se svoláním konference o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě.

Za prvé o úloze, kterou zaujímá madridská schůzka v celkovém obrazu světových událostí. Byla zamýšlená - není to pro nikoho tajemstvím - jako běžná, i když, přirozeně, důležitá schůzka. V podmínkách, kdy se v posledním období zkomplikovala mezinárodní situace přitahuje toto setkání, kterého se zúčastní představitelé 35 států, včetně všech států Varšavské smlouvy, zvýšenou pozornost v Evropě a všude ve světě.

Je to i pochopitelné. Úspěch madridské schůzky by přispěl k určité stabilizaci a možná i k dalšímu rozvoji procesu uvolňování napětí. To by byl nepochybně příznivý jev v evropském a mezinárodním životě.

Principiální přístup bratrských zemí k madridské schůzce je velmi přesně vyjádřen ve Varšavské deklaraci politického po-

radního výboru. Jsme za to, aby schůzka byla korunována důležitými výsledky, dohodnutím praktických opatření pro upevnění bezpečnosti a spolupráce v Evropě a v první řadě přijetím v té či oné formě usnesení o svolání konference o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě.

Od zasedání politického poradního výboru uběhlo několik měsíců. Dnes můžeme zhodnotit výsledky z četných setkání a konzultací, které jsme měli s představiteli jiných účastnických států, podívat se na naši společnou práci k přípravě madridské schůzky.

Jde o nezanedbatelnou a iniciativní práci. Nyní máme určitější představy o záměrech západních účastníků o jejich vnitřním rozmístění sil a můžeme si vyvodit odpovídající závěry a stanovit nutná praktická opatření.

S čím přijdou delegace západních zemí do Madridu a jaký tón uplatní na setkání? Všichni víme, jak je pro podobné fórum důležité politické ovzduší, v němž probíhá jeho práce. Bude tentokrát věcné a konstruktivní a nebo nám předloží pusté slovní debaty v duchu "psychologické války", jak se o to snažily v Bělehradě.

Několik slov především o Spojených státech. Američané mají v Madridu zjevně v úmyslu vnutit socialistickým zemím konfrontaci. K tomu poslouží báje o "sovětské hrozbě", afghánské záležitosti a demagogie o lidských právech. Tyto záměry se odhalily už nyní, v přípravné fázi madridské schůzky.

Ale nejde jen o snahu vnutit nám v Madridu politickou a ideologickou konfrontaci. Pro současnou vládu USA to není cílem, ale spíše prostředkem. Cílem je podle možnosti revidovat politické výsledky helsinské konference na nejvyšší úrovni, konané v roce 1975, narušit základy Závěrečného aktu, změnit podobná setkání jako toto madridské v nástroj neustálého nátlaku na socialistické země, v nástroj kontroly našeho vnitřního života a našeho socialistického řádu. Tento cíl, vycházející z kurzu

administrativy Cartera na zvýšení horečného zbrojení, zvětšování napětí a zasahování do vnitřních záležitostí jiných zemí, je zcela v rozporu se zájmy uvolňování, míru a spolupráce v Evropě.

Z uvedeného vyplývá, že madridská schůzka bude určitou etapou boje a k tomu je třeba, abychom se připravili. Výsledek bude v Madridu do značné míry závislý na tom, podaří-li se USA získat na svoji stranu evropské státy, v první řadě své spojence a také neutrální státy, nebo že v západní Evropě znovu převládne zainteresovanost na zachování aktiv uvolňování a dále na tom, aby jak tomu bylo v průběhu celoevropské konference, byl opět nalezen společný jazyk se socialistickými státy v základních otázkách evropského života. Posoudíme-li současnou danou situaci, pak obraz nebude zcela jednoznačný.

Plnou podporu kurzu USA projevuje Anglie a možná ještě jedna či dvě členské země NATO.

Značná část spojenců USA, jako např. NSR, Itálie, Belgie a některé další státy, které dosáhly - zvláště v posledním desetiletí - poměrně vysoké úrovně styků s našimi zeměmi, nemá evidentní zájem na tom, aby vše v Madridu směřovalo ke konfrontaci.

Z rozhovorů se státními činiteli těchto zemí, zvláště ze setkání, která jsme měli s ministry zahraničních věcí v průběhu nedávného zasedání Valného shromáždění OSN bylo zřejmé, že se zamýšlejí nad možností zachování uvolňování nebo, jak oni říkají, "celoevropského procesu" a doufají, že dojde k posunu tohoto procesu a to dokonce i při současných politických parametrech mezinárodní situace. Ale jistota o stálosti jejich názorů zde pochopitelně není. Pro takovou kategorii západoevropských zemí je příznačná nerozhodnost a ohlížení se na USA. Toto je třeba mít na zřeteli.

Několik slov o Francii. Letošní jednání mezi L. I. Brežněvem a Giscardem d'Estaigne ukázalo, že Francouzi jsou jaksí pozitivně naladěni ve vztahu k Madridu. Alespoň tak hovořili a hovoří nyní. Ale i přesto je zde nutná značná opatrnost. Je třeba Francii udržet na kladných elementech její pozice, ale nezakrývat přitom oči před řadou nám všem dobře známých negativních rysů. Nahromadění takových negativních momentů je čas od času značně pocíťováno.

Neutrální a jiné evropské státy, které stojí mimo bloky, mají se Spojenými státy ještě rozdílnější zájmy. Pro ně jsou příznačné obavy o osud uvolňování. Perspektiva konfrontace v Madridu je neuspokojuje. To je pozitivní faktor. My však pochopitelně nezapomínáme, že v záležitostech ideologie neutrální státy nejsou s námi.

Ve společenských kruzích zápačoevropských zemí různých politických směrů roste vědomí, že politika uvolňování nemá jinou rozumnou a přijatelnou alternativu a zvyšuje se zainteresovanost na pokračování této politiky.

Tomu všemu napovídá jeden závěr : máme určité a dokonce podstatné možnosti k tomu, abychom v Madridu pracovali v pozitivním světle, abychom hledali kontakty a vzájemné porozumění s poměrně širokým okruhem evropských států. Ale není třeba si vytvářet iluze : nebude to jednoduchá práce, vyžaduje od nás všech důsledné prosazování naší principiální politické linie, pružné taktiky a těsné souklnutosti bratrských zemí.

Nyní o praktičtější stránce věci. Stále jsme toho názoru, k němuž jsme se dopravovali v prosinci minulého roku, že nejdůležitějším výsledkem madridské schůzky by mohlo být přijetí usnesení na svolání konference o vojenské uvolnění a odzbrojení v Evropě.

Pro nás je zásadně důležité odstranit tendenci, rozpoutanou ve Washingtonu, na zesílení vojenské konfrontace na našem

kontinentě. Je pochopitelná, že jestliže bude v závěru přijato rozhodnutí o svolání konference, pak na cestě k dosažení tohoto cíle bude učiněn významný krok.

Jaká jsou stanoviska západních zemí týkající se konference? Proti myšlence o svolání konference v podstatě otevřeně nikdo nevystupuje. Pravdou je, že vedoucí představitelé USA se snaží ve svých veřejných vystoupeních zatím vytvořit mlhu a neodhalovat karty. Ale široký okruh států, a to i mnohých spojenců USA, se nyní jaksi vyjadřuje pro svolání konference.

Z toho je zřejmé, že naše iniciativa si krok za krokem klesť cestu, ale není to jednošaché. To si naše země zcela opodstatněně mohou připsat jako zásluhu. Zde jsme skutečně udělali mnoho, a to především svým působením a konstruktivním úsilím.

Ale existuje i druhá strana - to je snaha zemí NATO spojovat svolání konference s některými předběžnými podmínkami. Mám na mysli požadavek rozšířit pásmo, na které se vztahuje opatření důvěry na celou část evropského území SSSR, učinit tato opatření povinnými a aby "podléhala kontrole". To je pro nás nepřijatelné, protože se jedná o hrubě jednostranný přístup.

Jestliže vezmeme první bod - pásmo působnosti - byl přijat v Helsinkách na základě podrobného ověření vyváženosti zájmů, důsledného zvážení zvláštností zeměpisné, vojenské a politické situace účastnických států celoevropské konference.

V tomto případě budeme pevně stát na ustanovení Závěrečného aktu a není pochyb, že je to v našem společném zájmu a v základních zájmech bezpečnosti našich národů. Nehodláme oř nich upouštět.

Požadavek, aby normy vnučené blokem NATO se staly povinnými, vychází za rámec Závěrečného aktu. A zde je zřejmá snaha revizovat tento akt na úkor zájmů bezpečnosti socialistických států.

Totéž se týká vymyšlené otázky kontroly nad opatřeními důvěry. Vždyť toto ještě nejsou opatření reálného odzbrojení, která musí být doprovázena odpovídající kontrolou. Tuto primitivní úskočnost NATO odmítáme.

V průběhu madridského projednání otázky o konferenci o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě jsme ze své strany mohli navrhnout vzít za základ prosté a jasné věci, které jsou již nyní přijatelné pro solidní většinu účastníků. V první etapě konference bychom se mohli soustředit na opatření důvěry, dohodnout se o proceduře, termínu a místu jejího konání a promyslet další reálné kroky na nejbližší vyhlídky, o nichž by bylo možno se dohodnout.

K projednání důležitějších a hlubších otázek by mohlo dojít později, bez dlouhého protahování celé věci.

Je možno zatím konkrétně domluvit svolání jedné konference o opatřeních důvěry. Svolání nejprve konference o opatřeních důvěry by se mohlo stát důležitou etapou zlepšení politické situace v Evropě. Mohlo by přispět k vytvoření podmínek i pro pozdější svolání konference o odzbrojení.

Pružnost a obsažnost takového přístupu nám dává dobrou možnost pro manévrování a hledání styčných bodů s pozicemi druhých států zúčastněných na konferenci a zvláště neutrálních států.

Otázka o možném místě konání konference je dohodnuta. Bude-
me prosazovat, aby se uskutečnila ve Varšavě.

Pochopitelně je třeba, abychom energicky a rozhodně trvali na své pozici, jak je vyložena ve Varšavské deklaraci, a především na tom, aby svolání konference bylo uspíšeno a aby rozhodnutí v tomto směru bylo přijato na samotné madridské schůzce. Uvidíme, zda západní země NATO k tomu dozrály.

V Madridu budeme hovořit i o politických a smluvně-právních návrzích, vytyčených ve Varšavské deklaraci, které mají za cíl

upevnit politiku uvolňování v Evropě, přispět k upevnění míru a mezinárodní bezpečnosti.

V komuniké z našeho zasedání by bylo dobré zdůraznit, že posun ve vídeňských jednáních závisí pouze na politické vůli západních účastníků, kteří musí dát přesnou a konstruktivní odpověď na naše návrhy.

V Madridu budeme věnovat pozornost tomu, aby otázky vojenského uvolnění, při vší své mimořádné důležitosti, nezakrývaly před námi tematiku ostatních helsinských dohod. Opět dáme najavo, že stojíme na pozicích vyváženého přístupu ke všem třem "košům" Závěrečného aktu.

O konkrétním obsahu návrhů, s nimiž naše země vystoupí v Madridu a které se týkají druhého a třetího "koše" Závěrečného aktu, jsme si již vyměnili názory ve Varšavě, při dvoustranných jednáních a na pracovním setkání, jež proběhlo na úrovni náměstků ministrů zahraničních věcí v Praze. Pozice vypracované námi stále platí. Proto se nebudu zabývat podrobnostmi a soustředím se na podstatu.

Poněkud se zlepšuje možnost prosazování naší společné iniciativy o svolání celoevropské konference o energetice v rámci Evropské hospodářské komise OSN. Rostoucí potřeba v energetické oblasti zřejmě nutí země západní Evropy k tomuto návrhu. Ale není jasné, jak se i v této záležitosti zachovají naši partneři. V případě, že se nechtějí dohodnout, uchylují se k vytváření různých umělých překážek jenom aby zkomplikovali situaci.

Při projednávání otázek ekonomické spolupráce pochopitelně nebudeme mlčet o četných narušeních příslušných ustanovení Závěrečného aktu ze strany Spojených států a jejich nejhrošlivějších spojenců.

Pokud jde o třetí "koš" Závěrečného aktu, soudě podle všeho, USA a jejich spojenci vychrlí na socialistické země valce porcí polev a rozpoutají podle svých podmínek neplodnou slovní

polemiku. Dáme náležitou odpověď výpadům provokačního charakteru a přirozeně budeme zmírňovat napětí nahromaděných vášní, převedeme diskuzi do kolejí věcného jednání a budeme vystupovat za vzájemně přijatelná a kladná řešení některých konkrétních otázek humanitární spolupráce v Evropě. Ale nic nezůstaneme dlužní. Dáme najevo svůj nesouhlas se "zásluhami". Právo, fakta a průběh událostí jsou na naší straně a nemáme se tedy čeho obávat.

Bereme do úvahy skutečnost, jak se v západních zemích aktivizovaly fašizující skupiny a je podporující kruhy, a proto v Madridu navrhneme k přijetí doporučení o opatřeních, jež by zajistila osobní bezpečnost představitelů a občanů jednoho státu na území státu druhého. Je to aktuální a potřebné.

Jsme ochotni věcně projednat otázky, týkající se zjednošnění podmínek na slučování rodin a uzavření manželství mezi příslušníky různých států a též některá opatření přispívající k rozvoji užitečných styků v oblasti kultury, informací, školství a vědy.

Prvořadý je pevný postoj na principiálních pozicích. Jediné možným zdrojem rozvoje humanitární spolupráce je soustavný rozvoj uvolňování. Západní partneři musí vědět že: jestliže usilujeme o rozvoj humanitární spolupráce činy a nikoli slovy, pak nelze do cesty odzbrojení klást překážky.

Budeme pochopitelně neustále opakovat příslušná ustanovení Závěrečného aktu o tom, že spolupráci mezi státy ve všech oblastech není možno budovat jinak, než při přísném dohržování zásady rovněžování do vnitřních záležitostí, uznání suverenity, včetně zákonů a administrativních pravidel každé země. To je základní požadavek, základní zákon mezinárodního života a nikomu nedovolíme ho zviklat.

Existuje ještě jedna neméně důležitá otázka, které by se měla věnovat pozornost. Jak jistě víte v odpovědích na otázky dělníku Pravda L.F. Brežněv, v souvislosti s pátým výročním podepsání helvínského Závěrečného aktu, vyjádřil myšlenku, aby den

poděpsání tohoto historického dokumentu byl vyhlášen "Dnem Evropy", podobně jako mají své významné dny národy ostatních kontinentů. Vytvoření tradice oslavit 1. srpen by nepochybně přispělo k sepětí všech národů Evropy s ideály uvolňování. Jestli budou v Madridu příznivé odezvy na tuto myšlenku, bude možno přistoupit k rozpracování příslušných konkrétních návrhů. Prosíme soudruhy, aby promysleli tuto otázku.

O úrovni madridské schůzky. Jak se ukázalo při rozhovorech s řadou ministrů zahraničních věcí západoevropských zemí v New Yorku, většinou spojují svoji přítomnost na schůzce s jejím průběhem a možnými výsledky. Takže podle našeho názoru, vše zůstane jak bylo dohodnuto.

Jsme samozřejmě za pokračování pozitivního procesu tak, jak byl zahájen v Helsinkách a načrtnut v Závěrečném aktu. Jestliže se v Madridu podaří docílit pokroku především v otázce konference o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě, pak dohodneme datum příštího celoevropského setkání.

Jestliže budou v Madridu pokračovat snahy o konfrontaci a neplodné ideologické polemiky, pak je jasné, že na takovéto pokračování nemáme nájem. Naskytá se přirozeně otázka, že snad ještě některé západní země nevyspěly do takového stádia chápání politiky uvolňování, které by zajišťovalo spolehlivé možnosti dalšího posunu na cestě realizace Závěrečného aktu. Ale našim společným dlouhodobým zájmem by odpovídalo pokračování toho procesu, který byl nastoupen celoevropskou konferencí, ovšem za předpokladu, že konstruktivní tendence v politice našich partnerů budou převládat.

Stejně jako v minulosti, budou naše delegace v Madridu nepochybně pracovat v tom nejtěsnějším kontaktu. Pro lepší koordinaci naší činnosti budeme přirozeně pokračovat v konzultacích na různých úrovních o madridské tématice.

Stručně o některých nejaktuálnějších mezinárodních záležitostech. Minulý pátek byla v Ženevě zahájena s Američany jednání

o omezení jaderných zbraní v Evropě. Zatím se vlastně konalo jedno setkání hlav delegací, na kterém byly projednány organizační otázky. Tato jednání slibují, že budou dlouhá a složitá. O jejich průběhu budeme bratrské země pravidelně informovat.

O volbách v NSR. Jejich výsledek je zajímavý tím, že Straus, jenž vybudoval svůj volební program na očernování uvolňování, zkrachoval. Volby v NSR jsou i v méně složitých dobách vždy významnou událostí v evropském životě. Nyní poslouží jako dobrý materiál k zamyšlení pro protivníky uvolňování.

Nyní několik slov o vzniku irácko-iránského konfliktu. Trváme na jeho brzkém zastavení a urovnání sporných otázek mezi stranami mírovou cestou a bez jakéhokoli vnějšího zasahování. Tento konflikt je výhodný jen a jen pro imperialismus.

Podle svých slov jsou Američané také za nevměšování. Avšak v tichosti propracovávají různé varianty svého zasahování, včetně vojenského. Kromě toho už samotná koncentrace jejich ozbrojených sil v oblasti konfliktu představuje vměšování. Snahy o zatažení spojenců do konfliktu se jia zatím nečarí. Rozhodně varujeme USA před jakýmkoli možným dobrodružstvím.

Několik slov o nadcházejících prezidentských volbách v USA. Žádný z obou hlavních kandidátů - Carter a Reagan - nemá přednostní šance. A zvláště velký rozdíl mezi nimi také není. Ale v každém případě ani zvolením Reagena nepačneme do bezvůdoví. Konec konců i on se bude muset přizpůsobit realitám mezinárodního života, jak to před ním museli učinit i jiní.

Soudruzi,

naš boj za uvolňování se dále rozvíjí na široké frontě a schůzka v Madridu je jednou její součástí. Mezinárodní pozice zemí socialistického společenství jsou pevné. Jak prohlásil ve svém projevu v Alma-Atě L.I. Brežněv "politika socialistických států ošpovídá základní zájmy všech národů, souhlasí s ní

stamilióny lidí na celém světě. A já mohu se vší určitostí prohlásit - zdůraznil s. Brežněv - že tuto politiku budeme prosazovat i nadále - důsledně a neochvějně".

Závěrem bych chtěl vyjádřit přesvědčení, že naše země jednájíce jako vždy společně a jednotně, v Madridu opět ukáží mírumilovnost a humánnost své zahraničí politiky, učiní vše, aby byla madridská schůzka zakončena přijetím závěrů, odpovídajících zájmům upevnění evropské bezpečnosti a spolupráce, zájmům míru na celém světě.